

DOC. DR. JAN MACKŮ:

Naše léčivé rostliny a profesor Dr. Karel Domin.

Vlast naše oplývala odedávna velkým bohatstvím přírodním, anorganickým i organickým. Zvláštní svérázný úsek tvorby rostlinné, který týká se samého zdraví lidského, představují *léčivé rostliny*.

A není to úsek nepatrný, který by snad bylo možno hospodářsky přehlížeti. Po převratu, na úsvitě našeho státního života, bylo u nás třeba velké práce několika nadšených jednotlivců ku propagaci myšlenky zužitkování léčivých rostlin. Myšlenka ta byla důležitá proto, že spotřeba vegetabilních drog úžasně stoupala, krytí nebylo, a bylo nebezpečí, že cizina zaplaví nás zbožím svým, jestliže nevěnujeme pilnou pozornost sběru i pěstování nesčetných dobrých druhů lékárnických bylin, jež v hojnosti u nás rostou, a jestliže necháme toto přírodní bohatství ležeti ladem.

Dnes můžeme s klidným svědomím přehlédnouti tuto práci 12 roků a prohlásiti, že se plně podařila. Snad jest v tom také kus staré české tradice, starodávné přichylnosti našeho lidu k přírodě a k přírodnímu léčení, příslovečně výborné staleté znalosti léčivých bylin a slavné historie českého kořenářství.

Několik slov zde tuto minulost osvětlí.

Užívání rostlin k účelům lékařským jest tak staré, jako sama existence člověka na zemi. Jest to nejstarší etapa ve vývoji botaniky. Primitivní člověk žil s přírodou ve styku daleko těsnějším nežli moderní lidé, a proto jeho znalost přírody na tehdejší poměry byla výborná. Znal stejně dobře léčiti se různými bylinami jako otravovati a usmrcovati jimi nepřátele. Různé ty zkušenosti a známosti o léčivých účincích určitých druhů rostlinných dědily se s pokolení na pokolení a uchovávaly se v ústní tradici i v knihách, a tak se stalo, že na počátku novověku slyne zejména naše české kořenářství, jak již řečeno, po celé střední Evropě, a že dochází u nás k vydání znamenitého spisu MATTHIOLIHO, jež do češtiny převedl učený šlechtic a přírodopisec TADEÁŠ HÁJEK Z HÁJKU pode jménem »Herbář jinak bylinář«.

Tak se uchovalo toto sbírání léčivých bylin v našich podhorských krajích až do našich časů, a každý skoro kraj má takového lidového léčitele-kořenáře, u něhož mnoho lidí hledá pomoci.

Oficiální věda lékařská užívá rovněž celé řady léčivých druhů ve svých předpisech. Energický návrat k těmto přirozeným léčivům nastal

zejména za světové války a po válce, čímž spotřeba lékárnických rostlin úžasně stoupla, a ony se staly předmětem velmi rozvětveného světového obchodu.

Léčivé rostliny získáváme dvojí cestou: sběrem na divoko a umělým pěstováním. Do nedávna postačoval sběr divoce rostoucích lékárnických rostlin úplně, neboť, jak již podotknuto, země naše jimi oplývaly a oplývají. Zvýšená poptávka a intenzivní obhospodářování všech zaostalých a pustých míst, která bývala útočištěm četných dobrých léčivých rostlin, způsobily dnes, že řada druhů byla uvedena v kulturu polní, a hrají dnes v době krise obilnin a cukrovky značnou roli v zemědělství.

Všechny kulturní státy sáhly proto již před světovou válkou k umělým kulturám léčivých rostlin, a nemohli jsme tudíž ani my po převratu zůstatí pozadu. Proto nesla se příslušná propagace nejen směrem sběratelským, nýbrž i pěstitelským. Propagovati sběr divoce rostoucích druhů bylo ovšem mnohem lehčí a jednodušší, neboť pěstování vyžaduje již větší přípravy, praxe, znalosti, odhodlání.

Pěstitel musil se především seznámiti aspoň poněkud s povahou kulturní rostliny, musil zejména vědět, jedná-li se o druh jednoletý, nebo dvou- až víceletý nebo vytrvalý. U jednoletých bylin dočká se sklizně v témže roce, u vytrvalých však obvykle až v letech příštích. Proto inklinovali pěstitelé naši vždy více k rostlinám jednoletým, jelikož se mohou z jara u obchodníků o cenách a poptávce informovati a dle toho se pro ten který druh rozhodnouti. Mezi vytrvalými druhy léčivými máme zato řadu druhů (máta, melisa, routa, ibišek, šalvěj, pelyněk, atd.), které jsou trvale rentabilní, a jež můžeme vždy v kulturu uvést.

Konečný výsledek byl ten, že i sběratelská i pěstitelská stránka tohoto odvětví aplikované botaniky se u nás utěšeně rozvinula, a nebyti přítomné krise hospodářské, která i tento obor postihla, stáli bychom si zde zcela utěšeně.

*

Profesor Dr. KAREL DOMIN stál u kolébky tohoto pěkného a národohospodářsky důležitého hnutí a při celém jeho dalším vývoji a průběhu, a to jednak jako předseda Ústřední Komise pro sběr léčivých rostlin při ministerstvu zdravotnictví a tělesné výchovy, jednak jako autor několika prací a četných přednášek, a jednak jako redaktor rubriky »Léčivé rostliny« při »Vědě Přírodní«.

Jelikož jsem na tomto tématu na Moravě též od počátku pracoval a s profesorem Dominem leckterou akci společně řešil (Drosera, »Léčivé rostliny« ve »Vědě Přírodní« a j.), považuji se za dostatečně oprávněna tuto několika větami význam Dominův v této akci akcentovati.

Brzo po převratu uznalo naše ministerstvo zdravotnictví nutnost organisovati sběr a pěstování léčivých rostlin celostátně a ve větším měřítku, a zřídilo za tím účelem Ústřední Komisi pro sběr léčivých rostlin v Praze, s odbočkami v Brně a v Bratislavě.

Předsedou této Komise jmenován přirozeně profesor DOMIN, a jest jím dosud. Činnost Komise byla velmi blahodárná: ujala se velkorysé propagace předmětu vytčeného v celé republice jak činem, tak i slovem a tiskem. Publikační činnost Komise byla a jest rovněž úctyhodná. Domin sám uveřejnil tu větší dílo »L é č í v é r o s t l i n y«, v němž podal přehled nejdůležitějších domácích i cizích léčivých bylin a rostlinných drog, a dále práci »R o s i č k a o k r o u h l o l i s t á (*Drosera rotundifolia* L.)«, kde rozvádí poznámky k biologii této rostliny, úvahy o tom, zda možno ji uměle pěstovati a zachrániti před vyhubením, a o jejích účincích ve světle starých herbářů.

Velkou zásluhu získal si profesor Domin vydáním posmrtného díla docenta E. SENFTA »L é č í v é r o s t l i n y«. II. díl, speciální část. Senft byl odborník na poli farmakologie rostlinné znamenitý, a úmrtím jeho ztratila farmaceutická věda česká velmi mnoho, neboť Senft byl muž bohatých zkušeností a neobyčejné píle. Vydáním jeho pozůstalosti zachránila Komise a její předseda aspoň část z bohatého fondu Senftova.

Brzy po zřízení jmenované Ústřední Komise otevřel profesor Domin ve »Vědě Přírodní«, kterou rediguje, stálou rubriku »L é č í v é r o s t l i n y«, kterážto hlídka jest pak nadále zároveň jakýmsi orgánem zmíněné Ústřední Komise pro sběr léčivých rostlin. V hlídce této vyšla již pěkná řada vlastních prací DOMINOVÝCH, dále pojednání ŠKARNITZLOVÝCH, NOVÁKOVÝCH, mých, a jiných a jiných autorů, krátce založením této hlídky bylo další důležitou etapou v práci Dominově na tomto poli.

Tak se stalo, že otázka sběru a pěstování léčivých rostlin dostala se u nás z popřevratového mrtvého bodu poměrně dosti rychle do situace zcela příznivé a poměrům vyhovující, a jest si jen přát, by se nejlepším národohospodářům světa již brzy podařilo rozřešiti nynější hospodářské obtíže, aby se tak i vegetabilní drogy staly opět rentabilním odvětvím užité botaniky.
